

מכונת משטרה ירוקה, עמוסת קופות ברזל, מיהרה בדרך המתפתלת ירושלים. שני שוטרים מזויזנים ברובים ישבו מאחורי המכונות. קופות הברזל הכילו כ"סוף מת: שטרות ישנים, בליט ומושחתים, שאי אפשר היה להשתמש בהם עוד. אחד מהם הובא בשבוע שעבר לקופת הבנק הלאומי לישראל על ידי משה זרחי, נהג גבה קומה, שהושיט אותו לקופאי: "איש אינו רוצה לקבל את השטר הזה. התוכל להחליף לי אותו באחר, בבקשה?" בשויון נפש לקח הקופאי את השטר, רשם את מס' שטר אינו עולה על שני ריבועים. הניח אותו במוקדם שנועד לשטרות מקולקלים ונתן הו"סופית.

במחלקת ההוצאה הניח הבוחן את J070892 תחת מסגרת מיוחדת, המכוסה בצלולויד שקוף והמחולקת ל"15 ריבועים שונים. ל"אחר שמצא שהשטח הקרוק והחסר מן ה"שטר אינו עולה על שני ריבועים. הניח אותו במקום שנועד לשטרות מקולקלים ונתן הו"סופית.

J070892 היה אחד המשרתים האלמוניים של המדינה. רבים ראו אותו. אבל הוא לא עשה עליהם שום רושם מיוחד. הוא נכנס למאות בתים. אולי גם לכיתך סבלי שידעת על כך. הוא ראה מחזות מסחזות שונים גילויים על קנאה. תקווה. חימה וסערתי יצרים. אך הוא התבונן בכל אלה בדומיה גמורה והסיך למלא בקורירוח את חפ"קידו החיוני. אנשים רבים חשבוהו לעבדם. אך הוא היה בעצם אדונם. כשמת השבוע. לא נוכח איש בהלווייתו מלבד משמר כבוד לשל שומרים.

J070892

ראה לקופה לשלם לבעליו את מלוא ערכו. כאש ובמים, עד נפש

הנוהג העתיק הורה שאדם המציג שטר בלוי, אשר לפחות שתיים מספרותיו נשארו בתלי מטושטשות, יכול לקבל את מלוא תמורתו. בימינו פינה נוהג זה את מקומו לחוק חדש, הקובע שכל שטר יוחלף אחרי בלוטו בהתאם לגודלו. אם התזיר אדם רק שלושה ריבועים משטחו של שטר בן לירה אחת — יקבל תמורתו 750 פרוטה, עבור מחצית השטר — 500 פרוטה, עבור רבע — 250 פרוטה. אם נותר בידי בעל הכסף פחות מריבוע השטר, לא יקבל תמורתו מאו"מה.

בדנמרק בעייה זו כמעט ואינה קיימת, כל שום ששם מחליף האוצר את השטרות בכל שלושה חודשים, על מנת לשמור על צורתו הנאה ועל יחס הכבוד לפיסת הנייר הנו"שאת את חותם המדינה. בארצות הברית ובבריטניה אין הכרח בהקפדה כזאת: ה"אנשים מלאי כבוד לכספם, אפילו כששוב אינו מרשרש כביום צאתו לאור העולם. בישראל אין לאוצר כל אפשרות לכבד עד כדי כך את הכסף שהוא מוציא. הליהה הישראלית. השטרות נדפסים בארצות הברית, על נייר מיוחד, ובעד מלאכה זו יש לשלם במטבע טובה הרבה יותר מזו הנדפסת. משום כך אין האוצר מחליף את הכסף, אלא אם כן הגיעו המים (או האש) עד נפש השטר ואין כל אפשרות להוסיף ולהשתמש בו. אורך חייו של השטר עומד בדרך כלל ביחס ישר לערכו: ככל שערכו של השטר קטן יותר, תקופת חייו קצרה יותר. אם שטר בן 10 לירות יכול לחיות שנתיים ו"מעלה, הרי חברו, החמישיה, יחיות מעמד כרגיל רק קצת למעלה משנה ואילו הלירה האחת תסיים בדרך כלל את תפקידה בה"גיעה לגיל חצי שנה. בכל זאת, מוחלפים השטרות רק אחת לשנתיים, בערך.

מן השק אל הקופה

לפני שנתיים עשה J070892 את דרכו

בחברה אחרת לגמרי: עם שט"רות רבים אחרים, חדשים ומב"היקים, בא באניה ארצה מאר"צות הברית, מקום בו הודפס. יחד עם חבריו המרשרשים הזה ארוז כחבילות ישירות זויות קשורות בחבל חזק שחתך בבשרם עד לכאב. גם אז שכנו השטרות כבוד תחת משמר"משטרה. אולם אז לא היו בודדים כמו עתה. הם היו מסודרים בשורות צפופות בתוך אותן קופות. הברזל שהורדו אחת אחת דרך הדלת האחורית, לתוך מרתפו של הבנק הלאומי לישראל.

J070892 לא זכר כמה זמן שכן במרתף. הזמן כמו פסק מלצעות. כל אות של חיים לא הגיע מן החוץ למרתף החשוך. עד שיום אחד נשמעו צעדים במורד המדרגות ואור בהיר הציף את החשכה. אדם שנשא ב"דו פיסת נייר נעצר ליד קופת הברזל ונתן הו"רות. אדם אחר, בתנועה של מיליונר ש"ערך הכסף כאין בעיניו, אסף בזריזות את החבילות, זרק אותן אחת אחרי השניה ל"דיו של אדם אחר שעמד סמוך לפתח עם שק בידו. השקים שנתמלאו נקשרו חיש מהר ונשארו על גבי המדרגות. כעבור רגעים נוספר מצא את עצמו J070892 בקופת הבנק.

מגעי אהבה ושנאה

אולם הבנק, מוצף השמש, היה מלא אנ"שים וקולות תיקוח של מכונות חישוב יחד עם הילופי דברים בקול נמוך. שורה ארוכה של שמלות ומכנסיים עמדה לפני הקופה. בשויון נפש הכניס הקופאי את ידו הוריה מפעם לפעם את תוך הקופה, הוציא ושטרות. ספר אותם במה רות; מסחררת ומסרם לאנשים המציצים בחלון הקופה הק"טן. כשנלקח גם J070892 חסר הישע, הסי"פיק רק לשמוע קול אומר: "כל כך חדשים! יופי!" ומיד מצא את עצמו ביד מזיעה, נודפת ריח טבק.

בימי חייו הקצרים הכיר J070892 רק